

Obres de fortificació al castell de Morvedre al segle XVI

Josep Martínez Rondan

ARSE - 27

SAGUNTO 1992

OBRES DE FORTIFICACIÓ AL CASTELL DE MORVEDRE AL SEGLE XVI

Muralles del castell de castells, torres sobiranes, andadors i barbicanes, garites i troneres, armes de mort i de vida, cel i mar, aigües i camps del forment vestits, de raïms guardonats, de turons atapeïts, de molins musicats, de torres a vora mar i, tots plegats, castell i defensa marítima, en malaltia i sanitat, pestes i festes, dolors i esperances, protegint, vigilant, defensant els habitants morvedrins, Morvedre, murs vells d'heura guarnits, sempre caiguts i tostemps renovats¹.

In illo tempore

Quan el papa Nicolau V s'assabentà de la caiguda de Constantinoble, un núvol de melengia envaí el seu esperit. De la gran matança cosumada en 29 de maig de 1453 s'escapà per poc de temps el llegat Isidor de Kiev, què prompte fou pres i portat com esclau a l'Àsia Menor. D'allà, però, pogué fugir a Venècia i contar després al papa el succés desastrós de Constantinoble. Aquell papa humanista que tan va fer per Roma i que volia que la magnificència del seu aspecte reafirmés la fe dels humils, no pogué evitar, malgrat les crides a les potències europees, la caiguda de l'imperi de Bizanci. Ni el seu successor, el valencià —català de nació, diuen les cròniques, i així ho expressaren els romans després de la seua elecció: *No volem un papa català*— Calixt III, què en el seu curt pontificat esmerçà quantioses sumes en organitzar una croada per recuperar la joia de Santa Sofia, convertida en mesquita pel sultà Mohamet II. Ni tampoc Pius II — el savi Enea Silvio Piccolomini—, el qual moria solitari a Ancona en el mateix intent, mentre esperava les naus amigues que poguessen, tots plegats, lliurar Europa del turc poderós que l'amenaçava².

I el turc creixia. D'aleshores ençà els vaixells de la mitja lluna s'ensenyoriren de la Mediterrània i sobretot al segle XVI desolaren les costes marítimes, destruint, matant i enriquint-se amb el botí de béns i vides que s'emportaven a terra de moros.

Un indici d'aquella prepotència turca potser trobem a les platges de Morvedre ja en 1470. Un mariner mallorquí que venia al nostre poble a carregar el fruit de la vinya, defensant-se de sos enemics aplegats en aquella en un bergantí i una galiota, fou ferit per una bombardera, í així tan nafrat portat a Morvedre on, trobant-se en perill de mort, atorgà testament davant Lleonard Miralles, notari, a l'hostal d'en Pere Fraga, situat al raval de Sant Salvador³.

Amb gran notorietat, dèiem, al segle XVI. I varen ser els pobles de la costa i les Illes. En 1503 saquejaren Cullera. Entre 1518 i 1529 Barba-

rossa fou la ruïna de Xilxes, Dènia i Parcent. En 1519 atacaren Orpesa i Borriana. En 1528 assaltaren El Palmar. En 1529 desembarcaren a Oliva. En 1532 saquejaren Piles i Cullera. En 1534 desembarcaren a Parcent. En 1536 Barba-rossa atacà Orpesa. En 1543 desembarcà Salah Rais a Guardamar i dos anys després assaltà Vinaròs. En 1547 desembarquen a Morvedre i saquejaren Sant Esperit, i investiren Alcalà de Xivert i Alcanar. En 1550 Dragut atacà Benissa, saquejà la vila de Sant Joan i assaltà Cullera. En 1551 desembarcaren a Cales del Pinar, prop de l'Alcúdia. En 1554 desembarcaren a Benicarló i intentaren entrar en Altea. En 1556 s'acostaren a les platges de Xàbia amb la pretensió d'atacar Dènia⁴. En 1571 assaltaren la vila de Faura, s'emportaren vint-i-una o vint-i-dues persones entre hòmens, dones i xics, a més de matar-ne dues o tres⁵. I encara, entre moltes altres dades i llocs, coneixem un dels atacs que patí Callosa, esmentat en 1601, com veurem.

El saqueig més sorollós de les Illes —més desemparades enmig de la Mediterrània— patí Ciutadella (Menorca) en 1558. Un estol de 140 veles de corsaris turcs s'hi acostà. El dia 9 de juliol entraen a l'assalt i saquejaren la vila i n'incendiaren els arxius i les esglésies, tot embarcant més de 2.500 captius que en part foren duts a Constantinoble, aconseguint després el retorn de molts. Aquell any és conegut popularment encara com *l'any de sa desgràcia*, i commemorat tots els estius l'esmentat 9 de juliol. També Maó (Menorca) havia estat saquejat en 1535 des d'un estol de trenta naus per Barba-rossa, i Pollensa (Mallorca Septentrional) per Dragut en 1550, com Sóller (Mallorca Occidental) hagué de sofrir diversos destralls corsaris en aquell segle. Viure a l'illa de Formentera suposava l'esclavitud per part dels depredadors de la mar, de mode que restà pràcticament deshabitada del segle XIV al XVIII⁶.

Aquell perill real i amenaça constant motivà l'abandonament de molts pobles de la platja per anar a viure més cap a l'interior de les costes. Sobretot provocà la necessitat de reestructurar el sistema de defensa construint torres tot al llarg del litoral i fortificant els castells més costaners. La documentació que en aquest treball aportem ens diu que feren obres al castell de Morvedre, en el qual bastió hi havia la *torre de la Falla*, —què amb senyals de foc i fum es comunicava amb la *torre de vora riu o de Canet*, i amb la *torre del Mardà*—, més la *torre de la Campana*, per cridar el poble davant la presència o la sospita de *moros a la costa*⁷.

Potser podríem relacionar la torre que hi hagué al carrer de Platet, o de Manuel Monçó, antic raval de Sant Francesc, construïda en 1573⁸, amb l'assalt llastimós que sofrí Faura dos anys abans d'aquella data, com hem dit més amunt. Més encara, a la plaça dels Orms o del Pou —des de 1935 de *Lope de Vega*— de dita vila, hi hagué una *Torreta* —així ha estat definida pel poble fins el 1975 què fou enderrocada— que bé pogué servir

de guaita i defensa en circumstàncies tan llastimoses com les de 1571, o millor construïda arran d'aquella desgràcia⁹.

No podem oblidar la muntanyeta, tan entranyable per als saguntins, de Sant Cristòfol, coronada per una ermita amb restes medievals i de fortificació i vigia en aquells temps de sobtades pertorbacions; com la que n'hi ha baix al nord del tossal, i aquella altra de l'alqueria de la Muntanyeta de l'Aigua Fresca. La senzilla però encara alçada del molí de Gausa, i la que hi hagué al convent de Santa Anna, extramurs de la vila, per a defensa de les mongetes¹⁰. I altres moltes desaparegudes de la geografia del nostre terme ample i fecund¹¹. També les reixes, aquelles reixes eixides i obrades en altes finestres, de les quals resta alguna mostra, parlen de temors fundats, d'assalts insospitas¹².

Certament que aitals obres de defensa modificaren, enriquint o substituint, la toponímia local, com és el cas del *Camí de la Torreta*. I certament també que d'aquells assalts, llàgrimes i victòries i delers de pau, nasqueren en molts pobles les festes del *Moros i Cristians* —altres, com és el cas d'Alcoi, rememoren fets de la Conquesta cristiana— recordant els tristos successos i afirmant, en celebracions festives de germanor, la permanència d'un poble que sabé refer-se d'aquelles *lacrimosae dies illae* de segles passats. Així, a Pollensa, o a Sóller, on des de 1651 celebren la festa de *ses Valentès Dones*, i no cal dir els nombrosos pobles de terres valencianes que celebren *Moros i Cristians*, com Callosa d'En Sarrià, la Vila Joiosa, Cocentaina, Muro del Comtat, Pego..., i des de (1991), Morvedre, a les festes de Nostra Senyora del Remei, devoció procedent del convent de la Trinitat, redemptors de captius¹³.

Any del Senyor de 1550

Les pedres també parlen, si les mires. Llur discurs perfecciona l'humil paper que sosté la tinta, si pot sostenir-la. Criar-se a l'ombra del castell de Morvedre i trobar, joiosa recerca, alguns documents que ens il·luminen, com un rellamp en la nit, del seu devenir històric, ens crida amb veus de trobador vingudes de l'entranya mateixa del document, a parlar, a escriure, perquè no ens guardem el goig de la troballa, perquè la compartim.

Era l'any del Senyor de 1550. Es feia precís obrar algunes necessitats al castell de Morvedre. La notícia que ens parla d'aquells adobs, es troba al rebedor del notari Vicent Ferrer de Cetina, però tan malmés el paper per la tinta que se l'ha menjat, que es fa impossible llegir i adonar-nos de tot el que es volgué fer d'obres al castell morvedrí. Entre publicar alló que hem pogut llegir, tan intermitent com feixuc, i donar només notícia dels topònims que clarament s'hi esmenten, he preferit la primera opció. Ve a dir-nos, doncs, ue hi havia alguns punts del castell que necessitaven ésser reconstruïts. Hom nome el *Castell primer apel.lat de la Porta dels Adobs*,

la torre de la Falla, la torre de la Campana¹⁴, el castell apel.lat de la Celòquia, el castell del Penó i la torre de Sant Pere¹⁵. Un document més, doncs, per a la història d'aquell segle de prepotència marítima del turc¹⁶.

Anno Domini MDLXXX tercio

El Reial Consell Patrimonial trameté un manament datat al regi palau en 13 d'agost de 1592, a Lluís de Sent Feliu, alcait del castell de Morvedre, perquè nomenés persones que fessen visura d'allò que s'havia de reedificar en dit castell i avaluassen el cost de dites obres. En portà tres: dos obrers de vila, Macià Forner, menor, i Antoni Joan Peris, i un fuster, mestre Joan Nadeu. Tots tres amb dit Lluís de Sent Feliu i el notari rebedor Francesc Joan Compnay, pujaren a la fortalesa i inspeccionaren la sala de l'alcait, en la qual calia fer diverses obres per estar tota caiguda¹⁷.

Segons el lleial parer d'aquells entesos hi calia fer una falsa cuberta, una segona coberta, un pilar de dotze pams d'altària, revoltons, adobar una ximenera francesa, perquè estava caiguda; un cargol per muntar dalt les portxades; fer un peu en la segona cambra, una finestra i una porta plana...

Els elements que calia comprar i pujar al castell i posar en dita sala eren cises¹⁸, claus, feixos de canyes, centenars de medeixes de cordell, rajoles, uns quants cafissos d'algeps, calç i morter; tres mil teueles, mil rajoles, fusta i frontisses¹⁹.

Calia també recórrer les garites, perquè es plovién. Entrant al castell per la porta principal, la garita que estava davant del portal²⁰. Més dos garites al castell de la Salúquia; en una era menester fer una finestra amb porta i mudar una biga; en l'altra, porta i finestreta²¹. La garita de la torre de la Falla, com que es plovia tota, calia repassar-la²².

La suma total de l'obra, pertrets i manobres, segons consideraren obrers i fuster, era de 256 lliures i 14 sous²³.

Soldats de la costa marítima

Esverats els de València per les freqüents incursions turques, sobretot dels successos esdevenuts a Callosa abans del 13 de novembre de 1601, reberen els jurats de Morvedre una ordre i manament de part de Sa Excel.lència, perquè posassen guarda doble cascuna nit en la custòdia marina de dita vila, «conforme en temps de arrevatos y avalots de moros se acostuma posar». Per la qual cosa instaren a Lluís Joan, alferes de la companyia d'a cavall de la vila, en absència del seu capità, Vicent Cucaló, perquè cascuna nit manàs als soldats de sa companyia que anassen de dos en dos. A la qual cosa respongué l'alferes que no es tenia per intimat, posat que dit manament no anava adreçat a ell personalment, o al seu capità. Protestaren el jurats i síndic que si per incompliment d'aquella ordre pervingués a Morvedre o en altres parts dany i perjuí, seria culpa de dit Lluís Joan²⁴.

Al sendemà 14 —o el 15, puix hi ha dues dates del mateix acte— succeí una cosa estranya. En presència del notari rebedor, s'ajustaren a la sala de la vila els jurats, el dessús dit alferes Lluís Joan i els soldats de la companyia de Vicent Cucaló. Llavors digueren els prohoms de Morvedre que en una lletra Sa Excel.lència els manava ara que no molestassen ni inquietassen als soldats de dita companyia d'a cavall. Tos seguit demanaren a l'alferes Lluís Joan la ceda i memorial de tots els soldats de dita companyia, vist el qual, de voluntat i en presència de dit alferes els jurats llevaren tots els mosquets que dits soldats tenien, de tal manera que ni soldats ni cap altra persona podien demanar greuge algú

¿Per què és manat als jurats que no molestien als soldats i, examinada la llista d'aquells, de colp i volta els lleven els mosquets? Verament l'acte notarial no ho aclareix massa²⁵.

Hem vist, doncs, a dèbils trets, una de les inquietuds més urgents al llarg del segle XVI i part del XVII a les costes marítimes, explicitada en les de Morvedre als documents que aportem: amanir torres i castells, companyies de soldats vigilants de nit i de dia, davant la constant de les incursions sobtades i intermitents que patien els pobles no lluny de la mar edificats²⁶.

DOCUMENTS

1

1470 maig 29. Morvedre.

Arxiu Fons Notarials del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Protocol de Leonard Miralles, 1469-1470, 17.863, ff 61-62v.

Testament de Jaume Aguiló, mariner de la ciutat de Mallorca, malferit resistent enemics vinguts amb una galiota i un bergantí en la platja de Morvedre.

[f 61:]

*Die martis XXVIII mensis
madii anno predicto M° CCCC LXX°*

En nom de Nostre Senyor Déu sia, et de la sua baneyta gràcia, amén. Jo, en Jacme Aguiló, mariner, vehí de la ciutat de Mallorca, al present aribat en les platges de la mar de la vila de Murvedre, per obs de carregar vi per navegar aquell a la ciutat de Mallorca. Atenent per lo <cas> accidental, lo qual se és seguit en la persona mia, detengut et estant en

perill de mort per la gran naffra seguit a la mia persona desparant una bombardarda per defensa et resestint a enemichs, los quals ab huna galiota et hun bergantí nos sien venguts en la dita platgia a dampnegar; emperò en mon bon et perfet seny, ferma memòria, paraula éntregua et manifesta, convocat a la confecció del present meu testament [f 61v:] lo honrat en Guillem Berbegual, lochtinent de justícia de la dita vila, surrogat a major corroboració per yo ésser éstrany de Regne de València, et en presència et ab auctoritat de aquell, faç et ordén aquest present meu testament et darrera voluntat, revocant qualsevol altres testaments per mi feyts et ordenats fins en la present jornada, et pretermés tot altre orde de testament no leix marmessors alguns, sinó que vull, ordén, que lo honrat en Johan Real, habitador de la dita ciutat de Malorques* faça fer les funeràlies del meu cors a sa coneguda et sa voluntat per semblant a voluntat et coneguda de aquell faça incinerar et o soterrar lo meu cors en aquel sementeri o fosar que a ell serà ben vist, et faça dir et celebrar tres misses per ànima mia et de tots fells deffuncts. Et vull et ordén que tots mos deutes sien paguats, torts et injúries restituhides aquells etc., entre los quals confese deure a.n Jacme Montagut, mariner, habitador de la dita ciutat de Malorques*, quatre florins, et fetes les funeràlies del meu cors et altres coses dessus dites complides. Tots los altres béns meus, mobles et immobles, drets et accions on que sien et a mi pertanguen et pertànyer puixen et deguen per qualsevol títol, causa, manera et rahó. Do et leix a la dona na Maria [f 62:], muller mia et aquella en los dits béns e drets meus, hereva mia propria et universal faç et institueixsch* per dret de institució de present de tota sa vida tan sòlament, vivent casta et sens marit. Et après mort de aquella, et, o en altra manera prenent marit, substituheixsch aquella e a mi hereu institueixsch per dret de institució de present, a.n Jacme Aguil.ló, fill meu et legítim et natural et de la dita dona na Maria, muller mia en tots los dits béns et drets meus, en los quals hereu meu institueixsch a fer dels dits béns et drets meus a totes ses voluntats perpetualment. Aquest és lo darrer meu testament et darrera voluntat mia, lo qual vuyll* valer per dret de testament de codicil, o altra darrera voluntat que segons dret de justícia mills puixen valer et tenir. Feyt en lo ostal d'en Pere Fragua, lo qual és situat en lo raval appel.lat de Sent Salvador de la vila de Murvedre, del regne de València, dimecres a setze* del mes de maig etc.

Testimonis foren presents a aquest testament, apel.lats et per lo dit testador preguats, los quals lo dit testador conegué bé et nomenà a aquells, et los dits testimonis dixeren que coneixien lo dit testador, los honrats mestre Pere Olmes, barber e cirurgià, en Pere Fragua, ostaler, vehïns [f 62v:] de la dita vila de Murvedre, et en Guillem Alest, mariner, vehí de la vila de Dénia, et lo qual dit testador, yo, Leonart Miralles, notari rehebent lo dit testament, dich e declar no haver aquell dit testador conegut.

2

1550 abril 13. Morvedre.

AFNRCSCCV, rebedor de Vicent Ferrer de Cetina, 23.886, s.f.

Obres de reconstrucció faedores al Castell.

[full:]

Pateat universis anno a Nativitate Domini millesimo quinquagesimo, die vero [t] tercesimo, mensis aprilis, com [t]-t necessitat que al present <oci>-[t]l i reparat y rehedificat terts <pany> de [t]-nt que han cayguts en lo castell de la <-> de la vila de Morvedre y per [t] peus i [t] lo dit castell <-> vingueren a major ruhina i [t...] Castell e del <patremoni> de h<->mat e sobre la visura e hedificació se ha d<-> de dites obres [t...] lo noble don Joan Aguiló, <loctinent del > batle general de la ciutat de València, licet ja <altra> volta sobre lo dit negoci fos vengut a veure dites obres <-> i reparacions falte [t]-lument en aquelles. E <-> <demigrares> pedripiquer [del.: vehí] <-> Vicent Ferrer de Cetina, notari públich de la ciutat de València en loch e per absència del honorable Nofre Hierònim Pérez de Montagut, notari scrivà de l<-> batle de la dita vila e los testimonis dejús scrits y ensems ab aquells muntà al dit castell, y entrats en aquell [f:] y reconegueren lo dit castell, ço és, lo castell primer apellat de la Porta dels Adobs y [t...] que aquell feyen a fer [marg.: y així vist lo dit castell l[t] fit<mun> Pedro en virtut de <ymano> que ya havia pres tot [t] ab lo altre spert en les altres relacions so[t] <spayes> sobre tot les dites obres faedores, dix que [t]-pat de les almenes [t...]-les tres <-> devés la part de fora y les de la part dins de cal y cant y p[t]-ns y tot pertret costaran [t...] a la part de <-> fins a la penya, la qual <-> a fer de cal y canto y <-> pertret costarà XII lliures poc més o menys y <->-t la dita muralla obra <-> res fan a fer quatre peus de cal y canto y per mans y tot pertret costarà XIII lliures poch més o menys, y més a<-> devés la torre de la Falla serà fer hun tros de <pany> a la part de de fora que sta [t...] muralla sgarrat i <-> està en po y per a caure tota la muralla o pany y tornar a fer de cal y canto y en altre pany de la muralla que.s de la torre de la Campana a la dita torre de la Falla <-> a fer tres peus y hun apitrador y adobar una scala per a muntar a la [f:] muralla y adobar lo andador de la dita muralla tota de cal y canto y per mans y tot pertret costarà LXV lliures poch més o menys; y de ací anaren al castell apel.lat de la Celòquia y trobaren un pany de mur que era capi<-> de la <-> part de Gausa <al> Camí Real de <-> del cerco de la vila <-> més menys y de amplària set pams més menys <-> lo qual farà fer<-> de cal y canto y lo que <-> de tàpia als <-> per tot pertret costarà cinquanta lliures més*

o menys. E de allí entraren al castell del Penó, en lo qual trobaren hun tros de pany y muralla <-gut> devés la part de Gausa del <cerco> de la vila <podrà> <-> més o menys <-> feia a rehedificar en lo <moib> següent, ço és, la primera tapiades de cal y canto y lo restant de tàpia ab sa crosta de argamasa, costarà per mans y per tot pertret XXXV lliures poc més o menys, y en lo dit pany més avant fer hun peu en la muralla y per mans [f:] y tot pertret costaran tres lliures, y més avant, a la torre de Sent Pere, fou trobada una crebase<->b canto de la muralla en hun <->lse de dita muralla què junta ab l'altra muralla devés la [t...] de cal y canto <-> avant fer hun peu en la dita muralla devés València en lo cerco de la vila de cal y canto y a la porta falsa que dóna devés la vila <-> la muralla <-> es tres <->prés i de llargària tindrà més <-> pams <et> fa fer de tàpia ab <-> argamasa y costarà tot lo sobredit per mans y pertret XV lliures, les quals prendes acomulades en <-> prenen suma de docentes denou lliures, e aquesta és la relació que fa segons deu e sa consciència, de les quals coses lo dit noble lloctinent de batle general, requerí a mi, dit notari, li'n rebés carta pública per haver de aquella memòria en lo esdevenidor, la qual per mi dit notari li fón feta e rebuda en lo dit castell de la dita vila [f:] de Morvedre, *premissis die et anno.*

Testimonis foren presents a les dites coses lo magnífich mossén Joan Gilart Cucaló, menor, e mossén Francés Cucaló, germans, cavallers, habitants de la dita vila de Morvedre.

3

1593, maig 20. Morvedre.

AFNRCSCCV, protocol de Francsc Joan Company, 1593, 13.087, s.f.

Obres de fortificació del Castell.

[full:]

*Die XX maii anno a Nativitate
Domini MDLXXXX tercio.*

[1] *Anno a Nativitate Domini MDLXXXX tercio, die intitulato XX mensis maii*, lo magnífich Loís de St. Feliu, cavaller, alcait per sa magestat del Castell de la vila de Morvedre, inseguint lo contengut i a d'aquell manat en virtut de hun real mandato a d'aquell dirigit per lo Real Consell Patrimonial, *datis in regio palacio* a XIII del mes de agost propassat, ab lo qual li dóna orde que per a les obres necessàries y altres ministeris tocants y havents necessitat per a dit castell, nomene persones exp[ertes] per a fer la visura

contenguda en dit real mandato, lo qual per a fer aquella, féu nominació de les persones de Macià Forner, menor de dies, y Anthoni Joan Peris, obrers de vila, y per al ministeri de fuster féu nominació de la persona de mestre Joan Nedeu, fuster, los quals ensemps ab lo dit Loís de St. Feliu y ab mi, Fransés Joan Company, [f:], per autoritat apostòlica i real notari públich, acudírem al dit castell y feren la visura de aquell, y *medio juremento* feren respective la relació següent:

[2] *Et primo*, en la sala del alcalt són menester les obres següents, perquè està tota caiguda. Per a la falsa cuberta, dos sisses de trenta pams de llargària per a jàsenes, més altres dos sisses de vint-i-quatre pams per a bigues per a la falsa cuberta; val posada en lo castell, serrada y com ha de estar per a posar en la obra, quaranta-sis lliures, _____ 46 L s

[3] Item, és menester per a dita cuberta setze lliures de claus de a vint, que faran de cost dos lliures, _____ 2 L s

[4] Item, són menester per a la segona cuberta que està tota caiguda dos sisses de vint-y-quatre, que faran de cost [f:] vint-i-tres lliures; posades com ha de estar en lo castell, val vint-i-tres lliures, _____ 23 L s

[5] Item, és menester per a les dos falses cubertes de la teulada cent fexos de canyes, que possadas en lo castell faran de cost huyt lliures y deu sous-
_____ 8 L 10 s

[6] Item, és menester per a les dos falses cubertes de la teulada mil y dos-centes madexes de cordell, que farà de cost posat en lo castell, dos lliures, huyt sous, _____ 2 L 8 s

[7] Item, en dita falsa cuberta seran menester hun pilar de dotze pams de altària, de rajola y d'algeps; farà de cost dit pilar de rajola, algep* y tot pertret y mans, tres lliures y sis sous, _____ 3 L 6 s

[8] Item, per a dites falses cubertes són menester tres mília teules; faran de [f:] cost posades en lo castell vint-y-quatre lliures, _____ 24 L s

[9] Item, per a la sala són menester huyt revoltos de sisses de 87 sisses de trenta; seran menester quatre sisses, que són dos càrregues; faran de cost posada en lo castell y obrada com ha de estar, quaranta-sis lliures,
_____ 46 L s

[10] Item, per als dits revoltos de la sala són menester mil rajoles, que posades dalt en lo castell valen cinch lliures y deu sous _____ 5 L 10 s

[11] Item, són menester per als dits revoltons dotze cafisos de algeps; posats dalt en lo castell valen quatre lliures, _____ 4 L s

[12] Item, faran de cost les falses cubertes de mans dels mestres manobres, compressa la segona cuberta dels revoltons, vint-y-set lliu-[f:]-res, _____ 27 L s

[13] Item, de algeps, cals y tot pertret, així per a reparar la dita sala com per a la falsa cuberta, seran menester huyt cafisos de algeps y cinch de cals; val posat dalt en lo castell sis lliures, _____ 6 L s

[14] Item, per a damunt les cambres y falses cubertes, així per a cavallons de les teulades com per a letades y falcar bigues, seran menester dotze cafisos de algeps y huyt de morter; farà de cost posat dalt en lo castell deu lliures, _____ 10 L s

[15] Item, en la sala de la casa del alcait és menester adobar una chimenea francesa, per ço que stà caiguda; de mans, algeps, manobres y tot pertret, farà de cost dita cuina francesa huyt lliures, _____ 8 L s

[16] Item, és menester hun caragol per a muntar dalt a [f:] les porchades, per ço que stà tot caigut; farà de cost de mans, algeps, cals y tot pertret, huit lliures, _____ 8 L s

[17] Item, en la segona cambra és menester fer hun peu, perquè.s cau tota la paret; farà de cost de algeps, cals y mans, tres lliures, _____ 3 L s

[18] Item, en dita cambra és menester una finestra, una porta plana; farà de cost de mans, fusta, frontisses y claus, tres lliures, quinze sous, _____ 3 L 15 s

[19] Item, de remendar les portes y finestres y fer una porta en la sala per[què] no n'i ha; de frontisses, claus y mans de tot, quatre lliures, _____ 4 L s

[20] Item, són menester sis peus alrederor de la cassa; faran de cost de mans y tot pertret, y asentar les finestres y portes, deu lliures, 10 L s

[21] [f:]. Item, són menester adobar les garites següents:

Primo, en lo entrant del castell de la porta principal, en la garita que stà davant lo portal, té necessitat precisa recórrer-la, y perquè.s plou tota; farà de cost de cals, algeps y tot pertret y mans, tres lliures, _ 3 L s

[22] Item, en la segona garita que.stà en lo castell de la Salúquia, té necessitat de lansar-hi una letada, <e u> fer-hi una finestra y mudar-hi una biga; farà de cost la biga y finestreta, posada en sa perfectió, trenta sous; y una porta ab les frontises, trenta sous; y de la letada y asentar la finestra y posar la biga, de cals serà menester hun cafís de algeps i altre de cals, que suma tot cinch lliures, _____ 5 L s

[23] [f:] Item, en la tercera garita de la Salúquia y a necessitat de una porta; farà de cost, en ses frontises y una finestreta, quaranta sous; y de assentar la porta, mans y pertret, tres lliures, _____ 3 L s

[24] Item, en la quarta garita de la torre de la Falla y a necessitat de llansar-hi una letada perquè.s plou tota; farà de cost de cals, algeps y mans, vint-y-cinch sous, _____ 1 L 5 s

[25] De totes les quals cosses lo dit magnífich Loís de St. Feliu, cavaller, requerí a mi, desús dit notari, li'n rebés acte públich per haver-ne memòria en lo esdevenidor, lo qual per mi li fonch rebut en lo dit castell de la vila de Morvedre, los dia, mes y any dessus dits.

4

1601 novembre 13. Morvedre.

AFNRCSCCV, rebedor de Francesc Joan Company, 1601-1603, 13.087, ff 130 r-v.

Intima dels jurats de Morvedre als soldats d'a cavall perquè intensifiquen de nit la guarda marina.

[f 130:]

+

*Die XIII mensis novembris
anno a Nativitate Domini MDCI*

Anno a Nativitate Domini MDCI, die vero intitulato decimo tercio mensis novembris, a instància y requesta de Jaume Joan Çaragoça Puig de Pasques, Vicent Martí, Gaspar Cubertorer, Vicent Company [a] jurats en lo present any de la vila de Morvedre, y Phelip Valero, síndich de dita vila, fonch per mi Francés Joan Company, notari públich y scrivà de dits jurats, intimada y jungida y notificada la present intima extrajudicial, a Luís Joan, alfèriz de la companyia de a cavall de dita vila, en lloch de Vicent Cucaló, capità de dita companyia, y per a presència de aquell, la qual és del tenor immediate següent: Davant la presència de Luís Joan, alfèriz de la companyia

de a cavall de dita vila [a] e lloch y per conte de Vicent Cucaló, capità de dita companyia y p-[a]-tia de aquell, los quals a tots los efectes que més de justícia aprofitar-los puixa y deja dihuen y propossen que per [quant] [a] aquells tenen orde y *mandato* exprés de Sa Excel.lència, en lo qual mana al justícia y jurats y oficials de la vila de Morvedre, que posen la guarda [*super lin.*: de a cavall] doble cascuna nit en la custòdia marina de la dita vila, conforme en temps [*f 130v.*] de *arrevatos* y avalots de moros se acostuma de posar, majorment tenint lo temps y la costa tant avalotada per lo sucés de Callosa, de tal manera que per e el de dit *mandato* y per a descàrrech de dits jurats y oficials, se li mana, com desús se a dit, ço és, que cascuna nit mane als soldats de sa companyia vagen de dos en dos. A les quals coses, com fos present lo dit Luis Joan, alfèriz de dita companyia, dix e respost, que no tenia per intimat cosa alguna, perquè no se li havia intimat a ell personalment *mandato* algú de Sa Excel.lència y Real Consell que vingués dirigit al dit Luís Joan, o a Vicent Cucaló en los dits noms de capità y alfèrez* de dita companyia. E los dits jurats y síndich protestaren, que si per cas dany y perjohí [*super lin.*: algú] vingués així a la dita vila de Morvedre com a altres parts per no haver-se guardat bé, lo qual seria culpa <et facto> del dit Luis Joan, y que aquells se descarregaven de tot ço de quant *quomodocumque et qualitercumque* se'ls poria calumniar. De totes les quals coses requeriren a mi, Francés Joan Company, los ne rebés carta pública, la qual per mi los fonch rebuda en la vila de Morvedre, los dia mes e any desús dits, essent presents per testimonis a totes les dites coses Miquel Pancrudo, laurador, i Miquel Duertos, verguer de dits jurats, de dita vila habitants.

5

1601, novembre, 14 ó 15. Morvedre.

AFNRCSCCV, rebedor de Francesc Joan Company, 1597-1600, 13.093, ff 352 r-v.

Els jurats de Morvedre lleven els mosquets als soldats d'a cavall de dita vila.

[*f 352:*]

Dictis die et anno [14 nov. 1601]

Anno a Nativitate Domini MDCI, die vero intitulato XV mensis novembris*, davant la presència de mi, Francés Joan Company, notari y scrivà dels jurats y concell de la vila de Morvedre, personalment comparegueren

Jaume Joan Çaragoça Puig de Pasqües, Vicent Martí, Gaspar Cubertorer y Vicent Company, jurats en lo present any de dita vila, los quals, *dictis respective nominibus* a tots los efectes que més de justícia aprofitar-los puixa e deia, dihuen e proposen que per quant consta ab una lletra de Sa Excel.lència, en la qual mana a dits jurats no inquieten ni molesten als soldats que huy són de la companyia de a cavall de dita vila, los quals com fossen presents, [*super lin.*: i en presència de] Luís Joan, alferis de dita companyia, requeriren a d'aquell los lliuràs la seda y memorial [*f 352v*:] a hon estan registrats y continuats tots los soldats de dita companyia, lo qual memorial encontinent lo dit Luís Joan, alferis de dita companyia lliurà [*super lin.*: en poder de dits jurats], e los dits jurats, vist lo dit memorial, attés que per moltes vegades se a demanat a Vicent Cucaló, cavaller, capità de dita companyia, lliuràs lo memorial e llista dels soldats de sa companyia, lo qual, [*super lin.*: segons dits jurats certificaren], dix que lo memorial [*super lin.*: e llista] que aquell tenia dels soldats de sa companyia, estava en poder de Luís Joan, son alfèriz, e los jurats [*super lin.*: convocaren] al dit Luís Joan [*super lin.*: en la sala del concell de la dita vila], y de voluntat y [*super lin.*: presència] de aquell, llevaren tots los mosquets que dits soldats tenien, de tal manera que dits soldats ni altra persona per aquell, puxen demanar greuge algú. De totes les quals coses requeriren dits jurats a mi, dit Francés Joan Company, notari, scrivà de la sala, los ne rebés carta pública, la qual per mi los fonch rebuda en la vila de Morvedre, los dia, mes e any desús dits, essent presents per testimonis a totes les dites coses, Francés Camarelles, laurador, i Pere Soto, sastre, habitants de dita vila.

NOTES

- 1 Aquest sentiment liritzant de tan formosa panoràmica, he escrit amb altra melodia en: «D'un munt estant, Morvedre...», *Setmana Santa Saguntina*, Sagunt, 1973, núm. 13.
Als documents o en citar-ne qualsevol fragment, he utilitzat les abreviatures i signes diacrífics següents:
[a], paper mejat per l'arna.—*del.* barrat.—*add.*, afegit.— *marg.* escrit al marge.—*super lin.* escrit damunt la línia.—[t], paper menjat per la tinta.—[t...], paper menjat per la tinta en un fragment més llarg.—*, així ho trobem escrit a l'original.—<->, paraula de difícil lectura i no sempre segura.—[...], espai en blanc.—f, full; ff, fulls—s.f, fulls no numerats—..., fragment que omet en la transcripció.
- 2 B. Platina, *Historia delle vite de' Pontefici*, (Venècia, c. 1674), pp. 420-444. F. Honofrius Panvinius, *La cronologia ecclesiastica*, (Venècia, 1674), p. 171. Guilielmus Burio, *Romanorum Pontificum brevis notitia*, (Matriti, s.a.), pp. 319-321. Pío II, *Así fui papa*, traducció i adaptació d'Antonio Castro Zafra, (Barcelona, 1980), 119-122, 136, 337-347.
- 3 Document I.
- 4 S. Garcia Sebastián, *Bandolerismo, piratería y control de moriscos en Valencia durante el reinado de Felipe II*, (València, 1977), p. 21, citant a Boronat, Salvador i Diago.
- 5 A. Chabret, *Historia del convento de religiosas del Pié de la Cruz y Santa Ana de Sagunto*, Sagunt, 1903, p. 15.
Sobre la protecció al convent de la Trinitat de Morvedre, redemptor de captius, en: ACA, registre 210 i 211, f 156. «*Dattis Valencie, idus aprilis anno Domini MCCCXIII*».
Veure les notícies interessants que dóna Guillem Andreu Valls de l'assalt a Cabanes (1558)

- i d'Orpesa (1619) en *Noticias históricas de la villa de Cabanes*, (Sagunt, 1988), pp. 113-117, i en la revista *Confraria del Santíssim Sagrament. Morvedre*, (Sagunt, 1986), núm. 6, «Asalto pirata a Oropesa en 1619. El Santísimo Sacramento y la Virgen de la Paciencia».
- 6 *Gran Enciclopèdia Catalana*, (Barcelona, 1989), les veus corresponents
- 7 Document 2.
- Per a les torres de la costa de Morvedre, veure J. Aleixandre Navarro, «Ubicación de las defensas marítimas en la comarca del Camp de Morvedre», *Arse*, (Sagunt, 1989), núm 24, pp. 871-899. Per a les torres del País Valencià, F.G. Seijo Alonso, *Torres de vigía y defensa contra los piratas berberiscos en la costa del Reino de Valencia*, (Alacant, 1978).
- Confronte's allò que diu A. Chabret en *Sagunto*, t. I, p 392: «*En cumplimiento de estas apremiantes Órdenes, destruyéronse varias casas, cubos y corrales, que se levantaron el año 1581, a fin de que quedaran expeditas las murallas y no pudiera el enemigo verificar un ataque al abrigo de estos obstáculos*», amb la notícia inèdita que ací aporte: «Die II septembris MDCII. Bernat Cuberthorer, Visent Cuberthorer i Joachim Roda, llauradors, habitants de Morvedre, [fan] procura a Francés Cuberthorer, present, per a fermar de dret sobre la possessió que tenen de tenir obertes les finestres en la muralla, per les quals prenen llum los aposentos de ses cases. Fiat large pro ut in aliis. Actum en Morvedre. Testimonis, Francés Gisbert i Joan Blaii, llauradors, habitants de Morvedre». Arxiu Fons Notarials del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València, Rebedor de Francesc Joan Company, 13.094, f 250.
- 8 Aquesta torre fou enderrocada en 1973, malgrat la denúncia que vaig presentar a Belles Arts de València, la qual tardà massa dies en considerar seriosament la meua queixa, i quan aplegà a l'ajuntament de Sagunt la paralització de l'assolament de dita torre, ja era massa tard. Hom digué si amb sigili avisaren de l'arribada de la denúncia al lucratiu constructor perquè s'afanyés en el seu intent, i aquesta suposició no és infundada, puix, certament, els darrers dies treballaren de dia i de nit, de mode que l'ordre de Belles Arts no hagué efect per trobar la torre a ras de terra. Una inscripció interessant aparegué entre els enderrocs que delata l'any de la seua construcció: 1573. Una altra inscripció, també gravada en pedra, hi havia ben visible a l'entrada de la torre, i és la núm. 16 (IHS.XPS) del manuscrit o *Nota de las lápidas se enquentran en la villa de Murviedro en el año 1730, del tiempo de Sa[r]racenos y Romanos*, Biblioteca Mayans, volum 504, f. 18 r-v., al Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Done les gràcies a Vicent Espanya Laveda d'haver-me proporcionat aquest facsímil. D'una i altra inscripció vaig fer fotografies, de la primera en 1973, i de la segona per 1960.
- 9 El meu article «Agraïment i remembrances», *Faura, festes d'agost 1991*.
- 10 A. Chabret, *Nomenclátor*, (València, 1901), pp. 29-30. Veure el dibuix d'aquesta torre a l'obra citada en la nota 15.
- 11 Com pogué ésser la de la *Vil·la Rosanna*. Llegim que Pere Vicent Macip, de Morvedre, era delegat de mossén Joan Parres, prevere, habitador de València, «*personaliter reperti in presenti villa Muriveteris in estudio sive archivo magnificorum juratorum dicte et presentis ville*», i que hi havia unes fenecades, terra moreral, partida de Ponerà, tingudes sots directa senyoria del benifet fundat a la parròquia de la Santa Creu de València, sots invocació de la Mare de Déu de la Consolació, a cens de 6 sous, del qual era beneficiat dit mossén Parres, les quals afrontaven «*cum itinere dels Algepsars, et ab alia parte cum terris Ville Rossane, brassallo medio, et cum morerali dicti confitenti...*» (AFNRCSCCV, rebedor de Francesc Joan Company, 13.087, 1 juliol 1593). Déu anys després llegim que dita terra de dit benifet «*confrontatur ab una parte cum itinere dels Algepsars, et ab alia parte cum terris Ville Rossane, braçallo medio, et cum terra campu Petri Rissall, margine medio, et cum moreralis dicti confitenti*» (Ibidem, 13.094, 1-VII-1603, ff 273-275).
- 12 Veure, per exemple, les de l'edifici del Corpus Christi de València, les de la casa núm. 1 de la plaça de l'Hostal de Faura, torre de Benavites, etc. A Morvedre moltes d'aquelles reixes llevaren de les finestres baixes, em conta ma mare, quan l'ajuntament saguntí posà un impost a totes les cases les reixes de les quals reeixien de la frontera. Seria als anys 1930-31.
- 13 Veure l'opinió d'Antoni Arinyo en *Festes, rituals i creences*, (València, 1988), pp. 30-66.
- 14 Sobre dues campanes que davallaren del Castell, A. Chabret, *Sagunto*, T. I, p. 442.

- 15 Document 2. Sobre la situació d'alguns d'aquells topònims, veure J. F. Mateu Bellés i J. M. Palomar Abascal, «Morvedre en una imatge del 1563», *Les visites valencianes d'Anthonie van den Wijngaerde*, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, València, 1990, pp. 166-167.
- 16 Al protocol del notari Vicent Ferrer de Cetina de 1548-49 (núm. 23.884), ff 60-62, llegim que Jaume Clavell, llaurador de Morvedre, responia de 2 sous imposats sobre un »*corral contiguo ab unes cases de aquell situades e posades dins los murs de la dita vila, en la parròchia de Sent Miquel, confrontat ab les dites cases e ab les ruques del castell de dita vila*» (13 gener 1549).
- 17 Doc. 3, 1 i 2.
- 18 *Cisa*, nom dels llenyams grossos, de cinc a sis metres de llargària, tallats per fer-ne bigues i altres peces de construcció. DCVB, 3, pp. 170-171.
- 19 Doc. 3, 2-20.
- 20 Doc. 3, 21.
- 21 Doc. 3, 22-23.
- 22 Doc. 3, 24.
- 23 D'altres notícies interessants referents al castell i alcait de Morvedre, veïns de la vila etc. entre moltes més, m'assabentí en 1974 a l'Arxiu de la Corona d'Aragó: Veïns de Morvedre, registre 90, f 275; reg. 144, f 197; reg. 145, f 211; reg. 181, f 85; reg. 189, f 162. Tom 9, f 13. Comanda a Libià del castell, reg. 194, f 182. Guido de Chauveres, nomenat alcait del castell, reg. 197 i 198, f 25. Permís per a construir un portal en les muralles de Morvedre, reg. 208 i 209, f 196. Despatxos sobre l'armada per a defensa de les costes, acordada per Morella i Morvedre, reg. 210 i 211, f 270-274. Informe sobre l'establiment de dues torres a Morvedre, reg. 222 i 223, f 160. Permís als jurats perquè puguem concedir unes torres pròximes a enderrocar-se en els murs, reg. 816, f 318. Sobre el castell, tom 9, f 179. Títol de Sant Feliu de batlle de Morvedre, tom 9, f 221. Alcait i obrer del castell, tom 7, f 158; tom 9, f 108. Guarda del castell, tom 13, f 43. Comanda a Sant Feliu dels castell i vila de Morvedre, tom 11, f 143. Impost per a les obres de murs i valls, tom 9, f 137. Pinós, nomenat capità del castell, tom 9, f 42. Alcait del castell i vila de Morvedre, tom 13, f 1. Sant Feliu, alcait i obrer del castell de Morvedre, tom 9, f 234. Comanda a Sant Adrià del castell de Morvedre, tom 9, f 179. Comanda a Vallebriera de la torre de la Quadra de Morvedre, tom 9, f 179. Els Sant Feliu trobem d'alcaits del castell al llarg del segle XVI i part de XVII. Protocol de Vicent Ferrer de Cetina, abril 1549, AFNRCSCCV, 23.884, f 241, Joan de Sent Feliu, *quondam*, batlle de Morvedre «*et alcaydi castri dicte ville Muriveteris*». En 11 de maig de 1603 Lluís de Sent Feliu fou pres per ordre dels jurats, als quals havia dit *comuneros* etc., i Sant Feliu els recordà que els reis havien fet cessió als seus avantpassats del dret de la <assudra>; ibídem, rebdedor de Fc. Joan Company, 13.094, f 236.
- 24 Document 4.
- 25 Document 5.
- 26 La necessitat de fortificar els pobles de la costa marítima veiem en documents coetanis. Venint de Sant Mateu devers Morvedre la reina Margarida d'Àustria en abril de 1599, després d'eixir de Nules, «*passaron a la villa de Almenara, que stà muy bien cercada de alta muralla, como las demás villas que passaron, por ser tierra marítima i costa de mar*». En tot l'itinerari la reina i la noblesa anaren protegits pels soldats d'a cavall de la costa del mar: «*...Salieron por su horden acompañando a la Reyna muchos caballeros principales y señores de títulos y Barones del Reyno, llevando la delantera de todos ellos las quatro compañías de soldados de a cavallo de la costa del Mar, las quales seguían a sus capitanes muy gallardos y a los Alférezes de las compañías, les trayan las banderolas delante siguiendo a quatro hombres que tañían las trompetillas...*» A darreries d'agost d'aquell any, anant dita reina i el rei al regne d'Aragó, després de fer nit a Morvedre, Sogorb i Xèrica, diu

la crònica que: «*Al otro día temprano se passaron al pueblo de las Barracas [a] hazer noches, y deste pueblo se despidieron de Sus Magestades los capitanes con sus soldados de a cavallo de la Costa de la Mar, pidiéndole licencia primero para volverse estas compañías a sus presidios y guarda de la mar, pues le dexavan ya a Sus Magestades en la raya de Aragón*». Universitat de València, *Libro muy copiosso y muy verdadero del casamiento y Bodas de las Magestades...* Manuscrit 550, ff. 264, 263v i 715.

De la torre de vora riu i noms d'alguns soldats trobem a la sèrie dels protocols-rebedors del notari Francesc Joan Company. Heus-ne ací.

3 abril 1594. Testament de Francina Leó i de Badenes, muller de Gabriel Badenes, llaurador de Canet. Testimonis «*lo honorable Joan Miranda, y Thomás Lleyda, soldados de la companyia del noble don Jaume de Vilanova, cavaller, altre dels capitans de la costa marítima, y Pere Luís Trenchs, llaurador, habitants del dit lloch de Canet*». 13.085, ff 111-115.

16 agost 1596. «*Nadal Plassa, miles sive soldat societatis nobilis don Jacobi de Vilanova, loci de Canet habitator, ante paccam...*» 13.089, ff 274v-275.

8 maig 1597. Francesc Matet i Iolans Peris, cònjuges, i Andreu Balthazar, llaurador, i Elizabet Pasamar i de Balthazar, cònjuges, «*militis sive soldados societatis don Jacobi de Vilanova, loci de Canet habitatores*», atrobats a Morvedre, confessen deure «*vobis, Ludovico Puig, scutifero societatis sive capitani Guillermi March, civitatis Valentie habitatori, presenti, et vestris, sexcentas quinquaginta dragmas beticas*», i són per un cavall que li han comprat. Protocol 13.090, ff186v-188v. Rebedor 13.093, f 53v.

4 agost 1599. Francesc Ortaneda, «*miles societatis Sue Magestatis nobilis don Caroli de Castellví*», habitador de Canet, fa son procurador a Lloís Guinot, «*producem sive alferis dicte societatis dicte losci de Canet habitatorem. Testes, Franciscus Uguet et Onofrius Castell, milites dicte societatis don Caroli de Borja*», habitants de Canet. Rebedor 13.093, ff 187-187v. Al protocol de dit any (13.092, ff 266v-268), llegim que don Carlos de Castellví fa son procurador a «*Ludovicum Guiot**, *produce sive alferis dicte societatis dicti loci de Canet habitatorem, presentem*», per a recuperar tot allò que la Sacra Majestat li està devent fins al present dia «*pro servicio per me impenso in societate don Jacobi de Vilanova, qui en presenti societate don Caroli de Borja et que ab hinc spera*»-[f 267v:]*-tur mihi debere, et finaliter autem quaquumque mercede que racione predicta mihi fuerit factura*».

30 abril 1600. Aquest dia alguns soldats s'abastiren de drap, roba o teixit *vintidosé*, d'aquesta manera nomenat perquè contenia 2.200 fils a la peça. Així, Domingo Anyó, «*miles Sue Magestatis in custodia turrium marine partem orienti, losci de Canet habitator*» confessà deure a Alonso Mexia, mercader, habitador de Morvedre, present, 79 sous, preu «*et valore tot panni pardo vint-i-dosé*». Testimonis, «*Amador Targa, miles societatis D. Caroli de Castellví, et Franciscus Leida*», habitador de Canet. Rebedor de Francesc Joan Company, 13.093, f 263r-v.

Dit Amador Targa confessà deure a l'esmentat Alonso Mexia 126 sous «*pretio et valore tot panni pardo XXII, quem a vobis emi*» (Ib. ff 264).

Domingo Anyó, llaurador de Canet i soldat, confessà deure a dit Alonso Mexia, 79 sous «*del preu de tant de drap pardo XXII, pagadors a Sant Joan de juny primer vinent*». Fet a Canet. (Ib. f 264).

12 octubre 1600. «*Ego, Dominicus Anyó, miles pro Sua Magestate in custodia turris vulgariter nuncupata de la Gola del Riu, termino ville Muriveteris constructa, pronunch in loco de Canet repertus...* Testes, *dompnibus Carolus de Borja, dux sive capitaneus equium pro Sua Magestate, et Anthonius J[a], miles societatis dicte don Caroli de Borja, in dicto loco de Canet pro nunch comorantes*». (Ib. ff 343-344). Dos fulls abans hi ha el mateix acte traduït: «*Domingo Anyó, soldat de les torres de la costa de la mar en la part de llevant en la torre del Riu de la vila de Morvedre, de present comorant...*» (f 341v).

Aquell any era rector de Canet mossén Joan Roderic de Sigüenza: «*Testes huius rei, Joannes Rodericus de Singuensa*, presbiter rectorque dicti losci de Canet, et Joannes Navarro, agricultor dicti losci de Canet habitatores*». (Ib. f 290v, 6 juliol 1600).